

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

8/2011

Parlamentní volby ve Finsku 2011

Bc. Martin Kuta

květen 2011

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

ÚVOD.....	2
STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA POLITICKÉHO SYSTÉMU	2
STRANICKÝ SYSTÉM A POLITICKÉ STRANY	4
VOLEBNÍ KAMPAŇ A VOLEBNÍ VÝSLEDKY A JEDNÁNÍ.....	6
LITERATURA A ZDROJE.....	8

Úvod

Parlamentní volby konané v polovině dubna roku 2011 přinesly odklon voličů od tradičních finských politických stran. Z dosavadní vládní koalice uspěla pouze jedna strana (Národní koaliční strana, KOK), ostatní vládní strany zaznamenaly znatelný propad. Naopak pro nacionalistickou stranu Práví Finové znamenají volby úspěch.

Práce podává stručný přehled o finském politickém systému; věnuje se ústavním institucím a politickým stranám. V části věnované stranickému systému potom charakterizuje politické strany, které dlouhodobě finskou politiku ovlivňují. V poslední části se práce věnuje volebním výsledkům, povolební situaci s možnými scénáři dalšího vývoje a průběhu volební kampaně v souvislosti s předchozím volebním obdobím.

Stručná charakteristika politického systému

Finsko získalo nezávislost v roce 1917, kdy se země zbavila své závislosti na carském Rusku a kdy byla přijata ústava. Změnou ústavy z konce 90. let došlo ke znatelnému oslabení postavení prezidenta a přesunu pravomocí v rámci systému směrem k parlamentu (tzv. parlamentarizace).

Hlavou státu je prezident republiky¹. Toho od roku 2000 volí v přímých volbách všichni voliči na dobu šesti let. Volba probíhá systémem absolutní většiny; kandidát je zvolen v prvním kole, jestliže získal absolutní většinu hlasů (více jak jedna polovina). V případě nezvolení žádného z kandidátů, koná se kolo druhé, do něhož postupují dva nejméně úspěšní kandidáti z předchozího kola. Jestliže je nominován pouze jeden kandidát, stává se prezidentem bez nutnosti pořádání voleb. Pravomoc nominovat kandidáta na prezidentský úřad mají politické strany, které v posledních parlamentních volbách získaly alespoň jeden mandát nebo skupina nejméně dvaceti tisíc voličů.

Podle článku 57 Ústavy² prezident vykonává povinnosti jemu svěřené Ústavou a dalšími zákony. Především na další zákony odkazuje úvodní ustanovení článku 58 Ústavy, podle něhož ostatní rozhodnutí musí prezident koordinovat s vládou, respektive jednotlivými ministry. Pokud prezident rozhodne jinak, než vláda doporučila, projednávaná záležitost se vrací do vlády. Vláda má možnost projednávané téma předložit parlamentu k posouzení.

¹ Blíže k postavení prezidenta ve finském politickém systému viz práce PI 1.201 *Vliv zavedení přímé volby prezidenta na politický systém*. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=58574>>.

Tímto se v Ústavě stanovuje možnost prezidentských zásahů i do vnitřní politiky. Prezidentovy výlučné pravomoci jsou článkem 58 Ústavy omezeny na možnost jmenování premiéra a ministrů vlády, prezidentské milosti, výkon záležitostí týkajících se autonomie Alandských ostrovů. V neposlední řadě prezidentovi náleží možnost vyhlášení předčasných parlamentních voleb³. V otázkách zahraniční politiky Ústava stanoví, že představitelem zahraniční politiky je prezident, který své kroky konzultuje s vládou (čl. 93). Mezinárodní smlouvy musí schválit parlament. Prezidentova role je tak spíše upozaděna; hovoří se o tzv. parlamentarizaci zahraniční politiky. V součinnosti s ministrem obrany potom prezident rozhoduje v otázkách národní bezpečnosti a armády (čl. 128). Mezi prezidentovy další pravomoci patří jmenování vysokých státních představitelů; mezi které patří představitelé národní banky a stálí náměstci ministrů (čl. 126).

Moc výkonnou svěřuje Ústava vládě v čele s premiérem. Samotná procedura jmenování vlády je poměrně složitou záležitostí (čl. 61). Nejprve zúčastněné politické skupiny v parlamentu debatují o svých politických programech; jejich výsledek slouží prezidentovi jako představa o rozložení sil v parlamentu. Po konzultacích s předsedou parlamentu a předsedy parlamentních skupin navrhuje parlamentu prezident kandidáty na premiéra. Premiéra volí nově zvolený parlament většinou hlasů a do funkce ho následně jmenuje prezident; na premiérův návrh prezident jmenuje ostatní ministry. Program vlády ve formě stanoviska přednese premiér po svém jmenování do funkce a po jakékoli další změně složení vlády⁴. Návrhy na odvolání ministrů doručuje prezidentovi premiér.

Vláda představuje kolektivní orgán, jehož rozhodnutí vznikají na většinovém principu; vláda je usnášeníschopná, pokud je přítomno alespoň pět ministrů. Jednání vlády předsedá premiér. Jemu také náleží možnost ovlivňovat politiku a programové směřování vlády jako celku. Vláda provádí rozhodnutí prezidenta (čl. 65)⁵.

Parlament má právo interpelovat vládu (čl. 43). Toto pojetí se ovšem poněkud odlišuje od českého pojetí interpelace. Interpelaci má právo požadovat nejméně 20 poslanců, pokud se domnívají, že vláda nebo jednotliví ministři nejsou kompetentní. Interpelace pak probíhá na schůzi parlamentu, kde jednotliví ministři nebo vláda musí svou kompetenci obhájit. Jestliže to návrh interpelace obsahoval, jedná parlament o nedůvěře vládě.

Moc zákonodárnou vykonává jednokomorový parlament (Eduskunta). Do parlamentu se volí 200 poslanců na dobu čtyř let poměrným volebním systémem (viz níže). Po ústavní reformě v roce 1999 se parlament stal centrem politické moci ve Finsku. To se projevuje mimo jiné i

² Neoficiální anglický překlad ústavy dostupný z WWW: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>.

³ Vyhlášení předčasných voleb se děje po konzultaci s premiérem a parlamentními skupinami. Přesné stanovení termínu ovšem náleží parlamentu, který naplánuje ukončení své činnosti.

⁴ Na konci projednávání stanoviska vlády se hlasuje o důvěře vládě, pokud v průběhu debaty nenavrhl nějaký ze zúčastněných poslanců hlasování i nedůvěře vládě (čl. 44).

⁵ Zde je vhodné zopakovat výklad čl. 58, podle něhož prezident může rozhodovat v součinnosti s vládou.

konstrukcí volby premiéra⁶. Kromě funkce zákonodárné parlament vykonává též funkci kontrolní ve vztahu k vládě a výkon státní moci obecně⁷.

Čtyřleté funkční období parlamentu se dělí do čtyř zasedání; každé zasedání parlamentu trvá přibližně 220 dní, V praxi to znamená, že poslanci se neschází v období letních měsíců a kolem vánočních svátků. Každé jaro zasedání zahajuje prezident republiky. V případě nutnosti rozpuštění parlamentu, jak již bylo řečeno, parlament sám stanoví, ke kterému datu se tak stane v souvislosti s uzavřením projednávané agendy.

Parlament zřizuje výbory. Ve srovnání s českým parlamentem má čtrnáct stálých výborů podle oborové specializace⁸. Výbory projednávají navrženou legislativu a vyjadřují k nim svoje odborné stanovisko.

Legislativní iniciativa náleží pouze vládě a poslancům. Tématem se nejprve zabývá příslušný výbor. Následně se o návrhu diskutuje v parlamentu ve dvou čteních. V prvním čtení se projednává zpráva výboru; ve druhém čtení se hlasuje o tom, zdali návrh vstoupí v platnost, či nikoli. Zákon postupuje prezidentovi. Prezident má čas tři měsíce zákon zvažovat; k tomu si může vyžádat i stanovisko ústavního soudu a nejvyššího správního soudu (čl. 77). Jestliže prezident zákon nepotvrdí, vrací se zákon do parlamentu. Pokud ho parlament přijme ve stejné podobě, vstupuje definitivně v platnost i bez souhlasu prezidenta (čl. 78). Prezident, vláda a jednotlivá ministerstva mají možnost vydávat dekrety (čl. 80); dekrety se nesmějí týkat práv a povinností jednotlivců. Jedná se tak o nařízení v oblastech zahraniční politiky a národní bezpečnosti.

Volby do parlamentu upravuje zákon č. 714/1998⁹. Volby nyní probíhají v 15 volebních obvodech, v nichž se rozdělují 199 mandátů¹⁰. V každém volebním obvodu volič odevzdává právě jeden volební lístek, na nějž napíše číslo kandidáta. Takto odevzdaný hlas se načítá pro nominující stranu. Při přerozdělování mandátů se nejprve seřadí kandidáti dané politické strany v daném volebním obvodu podle počtu získaných hlasů. Celkový počet hlasů dané politické strany v daném obvodu se dělí d'Hondtovým dělitelem. Mandáty pro jednotlivé politické strany se přidělují kandidátům podle počtu získaných hlasů.

Stranický systém a politické strany

Následující část práce se věnuje stranám, které v parlamentních volbách v roce 2011 uspěly.

Národní koaliční strana (*Kokoosmus*, KOK) představuje zavedenou politickou stranu, liberálně-konzervativního stylu. Ve svém programu zdůrazňuje nutnost reformy státu

⁶ Srovnej PESONEN, Pertti, RIIHINEN, Olavi. *Dynamic Finland: The Political System and the Welfare State*. Helsinki: Finnish Literature Society, 2001. S. 155.

⁷ PESONEN, Pertti, RIIHINEN, Olavi. *Dynamic Finland: The Political System and the Welfare State*. Helsinki: Finnish Literature Society, 2001. S. 157.

⁸ Přehled stálých výborů s krátkým popisem jejich funkcí viz <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/parliament/committees/index.htm>.

⁹ Neoficiální anglický překlad volebního zákona dostupný z WWW: www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E9980714.PDF.

¹⁰ Poslední jeden mandát se přenechává pro zástupce autonomních Alandských ostrovů.

sociálního blahobytu, zdůrazňuje vyšší zapojení občanů do rozhodovacích procesů. Zároveň klade důraz na tradiční hodnoty ve smyslu odkazu dřívějších generací. V mezinárodních vztazích se strana profiluje jako aktivní strana usilující o větší zapojení Finska v mezinárodní politice. Podobné postoje zastává i v rámci Evropské unie, kdy usiluje o prohlubující se integraci a spolupráci¹¹. Předsedou strany je Jyrki Katainen, dosavadní ministr financí. Strana má své zastoupení v Evropském parlamentu, ve skupině Evropské lidové strany (EPP).

Sociálně demokratická strana (*Sosialidemokraatit*, SDP) představuje další z tradičních politických sil v zemi (prezidentka Tarja Halonenová byla nominována právě touto stranou). Strana se staví na pozici reformní sociální demokracie. Za primární považuje spravedlivou společnost a stát s výraznou přerozdělovací funkcí. Zároveň program akcentuje nutnost reformovat současnou podobu státu, aby byl udržen vysoký standard poskytovaných služeb dnešního státu¹². V zahraniční (především evropské) politice strana vyzdvihuje nutnost posilovat Unii jako celek, prohlubovat integraci a spolupráci¹³. Strana má své zástupce v EP; zasedají v Progresivní skupině evropských socialistů a demokratů (S & D). Její předsedkyní je Jutta Urpilainenová.

Strana Praví Finové (*Perussuomalaiset*, PS) stojí na pozicích nacionalistického populismu. Její podpora spočívá především v tom, že strana neodmítla sociální stát, ale spojila jeho existenci s bojem proti přistěhovalcům a přistěhovalecké politice EU jako celku. V rámci udržení sociálního státu strana hovoří o zvyšování daně ze zisku¹⁴. Strana se vyvinula z Finské rolnické strany, která zastávala obdobné pozice sociálního paternalismu pravicového střihu. V otázkách EU strana odmítá zakotvení členství v Unii ve finské ústavě; zároveň požaduje vystoupení těch zemí, které neplní kritéria, z eurozóny. V případě Pravých Finů se tak dá hovořit o „pragmatickém eurorealismu“. Strana se řadí mezi ostatní pravicově populistické strany, které se ve volbách v posledních letech objevují v evropských státech. Jejím předsedou je Timo Soini. Strana má své zástupce v EP, zasedají ve skupině Evropa svobody a demokracie (EFD).

Strana Středu (*Suomen Keskusta*, KESK) navazuje na tradiční agrární hnutí vzniklé na počátku 20. století. Současnou předsedkyní je dosavadní premiérka Mari Kiviniemiová, jejím bývalým předsedou je současný evropský komisař Matti Vanhanen. Strana po celé 20. století představovala jednu ze tří největších stran země. Navazovala na agrární hnutí. Strana představuje liberálně konzervativní politickou sílu v zemi; klade důraz na decentralizaci, tradiční společnost. Strana má své zástupce v EP, zasedají v Alianci liberálů a demokratů pro Evropu (ALDE).

¹¹ Kokkomus in international affairs. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.kokoomus.fi/in_english/kokoomus_in_international_affair/>.

¹² SDP.fi. Principles. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdp.fi/en/node/2492>>.

¹³ SDP.fi. Resolution on Europe policy: Europe needs work. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdp.fi/en/node/2489>>.

¹⁴ Stručný nástin volebního programu strany viz YLE.fi. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <http://yle.fi/uutiset/news/2011/02/true_finns_publish_election_manifesto_2391059.html>.

Levá aliance (*Vasemmisto*) reprezentuje ve finském systému stranu reformního socialismu¹⁵, zdůrazněním otázek životního prostředí potom strana bude tzv. zelený socialismus. Strana zdůrazňuje sociální stát, aktivní roli státu při přerozdělování, podporuje progresivní zdanění. Na mezinárodní scéně strana vyzdvihuje nutnost aktivní zahraniční politiky i ve strukturách EU¹⁶. Předsedou strany je Paavo Arbinmäki.

Strana zelených (*Vihreät – De Gröna*) zdůrazňuje především udržitelný rozvoj současného světa. Kromě otázek životního prostředí se tak zabývá i podmínkami zaměstnanců v globalizované ekonomice. Strana je aktivistická v otázce EU i eurozóny¹⁷. Její předsedkyní je Anni Sinnemäkiová. Strana má své zástupce v EP, zasedají ve skupině Zelení-Evropská svobodná aliance (Greens-EFA).

Švédská lidová strana (*Svenska Folkpartiets/Suomen ruotsalainen kansanpuolue*, SFP/RKP) zastupuje zájmy švédsky hovořícího obyvatelstva Finska¹⁸. Kromě toho strana vystupuje jako liberální uskupení. Ve svém programu klade důraz na osobní aktivitu, sociální stát s výraznými stimuly¹⁹. Strana prosazuje otevřenější imigrační politiku²⁰. Předsedou strany je Stefan Wallin. Zástupce strany v EP zasedá ve skupině Aliance liberálů a demokratů pro Evropu (ALDE).

Křesťansko demokratická strana (*Kristillisdemokraatit*, KD) představuje konzervativní politickou sílu v rámci finského systému. Klade důraz na křesťanské tradice (tradiční uspořádání rodiny), na finskou vlastnickou strukturu jednotlivých firem, opatrnost při zavádění evropských politik (především prohlubující se zadlužení některých států eurozóny). Vystupuje proti postupující ekonomické globalizaci. Proběhlé volby strana chápala jako volby o hodnotách v podmínkách současné ekonomické krize²¹. Předsedkyní strany je Päivi Räsänenová. Strana má jednoho poslance EP, ten zasedá v Evropské lidové straně (EPP).

Volební kampaň a volební výsledky a jednání

Parlamentní volby do Eduskunty se konaly v polovině dubna. Již předvolební průzkumy ukazovaly na vzrůstající podporu straně Práví Finové. Strana, která se umístila na třetím místě, svou podporu získala nastolením dvou významných témat. Jedním z nich je otázka

¹⁵ Strana navazuje na původní finskou komunistickou stranu SKDL.

PESONEN, Pertti, RIIHINEN, Olavi. *Dynamic Finland: The Political System and the Welfare State*. Helsinki: Finnish Literature Society, 2001. S. 144.

¹⁶ Volební program strany viz <<http://www.vasemmistoliitto.fi/component/content/article/24-politiikka/961-the-left-road-to-a-just-world-.html>>.

¹⁷ The Greens of Finland. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.vihreat.fi/node/4>>.

¹⁸ Švédsky mluvící komunita představuje největší jazykovou komunitu (okolo 275 tisíc, 5,5 % celkové populace). V autonomní oblasti Alandských ostrovů žije 25 tisíc švédsky mluvících obyvatel. Statistics Finland. *Population Structure 2010*. [cit. 8. 5. 2011]. Dostupný z WWW:

<http://www.stat.fi/til/vaerak/2010/vaerak_2010_2011-03-18_tie_001_en.html>.

¹⁹ SFP.fi. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.sfp.fi/en/start/>>.

²⁰ SFP.fi. *Integration Policy Programme*. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW:

<<http://www.sfp.fi/Site/Widget/Editor/100/files/program/Integration%20Policy%20Programme%202008.pdf>>.

²¹ Christian Democrats. *Our Goals*. [cit. 6. 5. 2011]. Dostupný z WWW:

<<http://www.kristillisdemokraatit.fi/KD/www/en/>>.

přistěhovalectví a jeho omezení a druhým euroskeptické názory obecně²². Práví Finové dokázali mobilizovat voliče především díky probíhajícímu schvalování záchranného balíčku poskytovanému EU Portugalsku. Záchranný balíček EU Portugalsku se stal ústředním tématem předvolební kampaně²³. Zatímco sociální demokraté požadovali jisté změny finského podílu na záchranném balíčku, Práví Finové ho jako celek odmítli. Předseda Právých Finů Timo Soini na adresu EU vzkázal, že strana není extremistická a že se EU nemusí obávat budoucího vývoje ve Finsku²⁴. Vedení EPP reagovalo na vzestup Právých Finů prohlášením, že je třeba zjistit příčiny úspěchu této strany a že neočekává výraznější odchýlení země od proevropských hodnot²⁵.

Předvolební debatu okomentovala při prvním setkání nového parlamentu též prezidentka Halonenová. Zdůraznila nutnost pokračovat v dosavadním politickém kurzu; za problém finského systému označila prohlubování sociálních rozdílů v zemi. Prozatímní předseda parlamentu Ben Zyskowiec prohlásil, že parlament se musí nutně vrátit k projednávání otázky finanční pomoci EU Portugalsku²⁶.

Sestavení budoucí vlády se očekává v nejbližších dnech. Poprvé se na konci dubna sešel parlament, na jehož půdě bude dále probíhat diskuse o nové vládě. Očekává se, že premiérem se stane Jyrki Katainen, předseda Národní koaliční strany (KOK). Ten v dosavadní vládě pod vedením premiérky Mari Kiviniemiové ze Strany Středu vykonával funkci ministra financí. Práví Finové se ústy svého předsedy Tima Soiniho vyjádřili, že očekávají alespoň přizvání ke koaličním rozhovorům²⁷. Jyrki Katainen na prvním zasedání parlamentu rozdal klubům seznam otázek, o kterých je potřeba diskutovat. Odpovědi očekával na počátku května²⁸.

Zdá se tak, že Katainen otevřel možnost sestavení širší koalice. Ve hře jsou proto tři možné scénáře – 1) pokračování minulé koalice, jejíž kostru by tvořily Národní koaliční strana (KOK) a Strana Středu (KESK) s podporou Švédské lidové strany; 2) ideově méně roztržštěná koalice KOK, KESK a Právých Finů; 3) velká koalice tří tradičních velkých stran KOK, KESK a sociální demokracie. Spolupráce KOK a sociálních demokratů by mohla být narušena předvolebním konfliktem o podobu finské pomoci Portugalsku a zvyšování daní²⁹.

²² BBC News – Nationalist True Finns make gains in Finland vote. [cit. 7. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13107620>>.

²³ Finland.fi. Election focus on eurozone crisis. [cit. 8. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=218048&nodeid=37598&culture=en-US>>.

²⁴ BBC News – Nationalist True Finns make gains in Finland vote. [cit. 7. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13107620>>.

²⁵ EPP.eu. Finland: historic victory for Kokoomus; Jyrki Katainen expected to become EPP's 16th EU PM. [cit. 8. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.epp.eu/press.asp?artid=1570&fullview=1>>.

²⁶ Eduskunta.fi. The opening of the 2011 parliamentary session. [cit. 8. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/pubman/templates/56.htx?id=4128>>. Stránka obsahuje odkazy na projevy prezidentky Halonenové a předsedy Zyskowiece.

²⁷ BBC News – Nationalist True Finns make gains in Finland vote. [cit. 7. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13107620>>.

²⁸ Eduskunta.fi. Jyrki Katainen leads negotiations on forming a new government. [cit. 8. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/pubman/templates/56.htx?id=4125>>.

²⁹ Finland.fi. Odd trio likely to govern Finland. [cit. 8. 5. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=219244&nodeid=37598&culture=en-US>>.

Výsledky parlamentních voleb ve Finsku, duben 2011

Strana	Podíl hlasů v %	Počet křesel
KOK	20,4	44
SDP	19,1	42
PS	19	39
KESK	15,8	35
LEFT	8,1	14
GREEN	7,2	10
RKP	4,3	9
KD	4	6

Zdroj dat: Official Statistics of Finland [cit. 8. 5. 2011].

Volební účast činila 70, 4 % voličů.

Literatura a zdroje

Official Statistics of Finland (OSF): Parliamentary elections 2011. Helsinki: Statistics Finland, 2011. Dostupný z WWW: <http://www.stat.fi/til/evaa/2011/evaa_2011_2011-04-18_tie_001_en.html>.

PESONEN, Pertti, RIIHINEN, Olavi. Dynamic Finland: The Political System and the Welfare State. Helsinki: Finnish Literature Society, 2001. S. 323.

Ústava. Neoficiální anglický překlad dostupný z WWW: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>>.

Webový portál finského parlamentu <www.eduskunta.fi>.

Webové portály politických stran.

Webové portály zpravodajských agentur.

Volební zákon. Neoficiální anglický překlad volebního zákona dostupný z WWW: <www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E9980714.PDF>.